

מקורות התורה

22 - אמת, מחלוקת ואלו ואלו - א'

מכללת מבשרת ירושלים

A] CAN THERE BE MULTIPLE TRUTHS?

1. אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנחיו ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

עירובין יג:

- What is a 'bat kol'? Why is it not a 'kol' or a 'ben kol'?
- Do you see any problem in accepting the 'psak' of the bat kol?
- Why does the halacha in the end follow Beit Hillel? Is this a valid halachic reason for ruling like them?

2. דברי חכמים כדברנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד

קהלת יב"א

3. בעלי אספות - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שמה יאמר אדם: **היאך אני למד תורה מעתה?** תלמוד לומר: **כולם נתנו מרעה אחד** - אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרו, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב (שמות כ) **וידבר אלקים את כל הדברים האלה.** אף אתה עשה אזניך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין

חגיגה ג:

- What question is this raising? Is a practical one (how can I get psak when rabbis say differnt things) or a theological one (how can Torah be true when there are opposite opinions)?
- What is the answer given?

4. תנן התם: חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין תנא: באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה: אמרו לו: אין מביאין ראיה מן החרוב. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: אין מביאין ראיה מאמת המים. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדין מטין ועומדין. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום! עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא. - מאי (דברים ל) **לא בשמים היא?** - אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה (שמות כ"ג) **אחרי רבים להטת.** אשכחיה רבי נתן לאליהו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? - אמר ליה: קא חייד ואמר נצחוני בני, נצחוני בני

בבא מציעא נט:

- If we do not listen to a Bat Kol why were Beit Hillel and Beit Shammai happy to listen to one above
- Why does Rabbi Eliezer still insist on listening to the Bat Kol
- Does this Gemara quote 'elu v'elu'? Does it allow for multiple opinons? Does it contradict the Gemara in Eruvin?
- How can we ignore G-d's truth?
- In what way does G-d take pride in the fact that we have 'beaten' him?

5. **כאן לאחר בת קול** – ואם תאמר מאי שנא דלא קיימא לן כבת קול דרבי אליעזר ויש לומר ..... דהתם היתה כנגד רבים והתורה אמרה אחרי רבים להטות אבל הכא אדרבה בית הלל הוא רוצא ולא הולכין בת קול אלא משום דבית שמאי הוא חריפי טפי .....

תוספות עירובין ו:

- Which of the questions above is asked by Tosafot and how is it answered?

B] PLURALISTIC MODELS FOR ELU V'ELU

B1] Ritva - multiple Divine truths from Sinai

6. אמר ר' ינאי לא ניתנה דברי תורה חתיכין, אלא על כל דבור שהיה אומר הקב"ה למשה היה אומר מ"ט פנים טהור, ומ"ט פנים טמא, אמר לפניו רבונו של עולם עד מתי נעמוד על בירורו של דבר, אמר ליה אחרי רבים להטות, רבו המטמאין טמא, רבו המטהרין טהור

מדרש תהלים מזמור יב

7. אלו ואלו דברי אלהים חיים. שאלו רבני לרפת ז"ל היאך אפשר שיבו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותירלו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר. ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיבא זה מסור לחכמי ישראל שצכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש וצדק האמת יש טעם וסוד צדק

חידושי הריטב"א מסכת עירובין יג:

- What is the relevance of the number 49?
- Where does Machloket come from? Is it good or bad?

8. (יא) **לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל**. ..... כי כבר אמרו חז"ל (חגיגה ג) שמא יאמר אדם הואיל והללו מטהרין והללו מטמאין הללו אוסרין והללו מתירין היאך אני למד תורה מעתה? תלמוד לומר **נתנו מרועה אחד** (קהלת יב:א) כולן אל אחד נתנו וכו'. וקשה הלא הדרא קושיא לדוכתא! וסוף סוף היאך אני למד תורה? אלא ביאור הדבר הוא שבכל דבר טומאה וטהרה יש כמה פנים לטהרו, וכמה פנים לטמאו, ואם התורה טהרתו הוא מפני שהצדדים המראים פני טהרה הם מרובים יותר מן הפנים המראים פני טומאה וכן להיפך. והוא הדין בדבר מותר ואסור, וכשר ופסול, ומטעם זה אמרו חז"ל (סנהדרין יז) שאין ממנין לסנהדרין עד שיודע לטהר השרץ מן התורה. וטעמו של דבר שאם לפעמים צריכין להוראת שעה לפסוק נגד התורה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך (תהלים קיט:קכו), אז יכול החכם או הנביא לצרף לסברת עת לעשות לה' אותן מיעוט סברות שכבר נדחו מחמת הרוב, ולילך אחר המיעוט כהוראת אליהו בהר הכרמל. אבל אם אין החכם או הנביא יודע שום סברא אל ההיפך אז לעולם לא יטהרו אפילו בהוראת שעה והרי הוא מחויב לטהרו מטעם סמוך עת לעשות לה' למיעוט סברות הנוטין אל ההיפך ואתרע רובא דכנגדו.

ואם בית דין שלמטה פוסקים טהור על דבר שהוא טמא מן התורה הואיל שיש סברות גם לטהרו סמוך רובא של בית דין שלמטה שהסכימו לטהרו אל מיעוט סברות שיש לו בלאו הכי לטהרו ואתרע רובא של טומאה. כי נתן ה' כח גם לבית דין שלמטה לעשות סברות לכאן ולכאן ונתרבו הסברות הנוטין לצד טהרה. ועל כן יפה אמרו חז"ל (חגיגה ג) עשה אוזנך כאפרכסת וקנה לב לשמוע דברי המטהרין ודברי המטמאין, כי כפי האמת כל אדם צריך לכלל הסברות כי אי אפשר לו להיות מן הסנהדרין עד אשר יהיה ידו בכל הסברות. ומטעם זה ראוי לקבל מהם אפילו אם אומרים על ימין שהוא שמאל מצד אותן סברות הנוטים גם לצד שמאל וזה דרך נכון מאד:

ואם נפשך לומר שאמרו זה על הדינין, שאין לדיין כי אם מה שענינו ראות כמו שנאמר (דברי הימים ב' יט:ו) **ועמכם בדבר משפט** והוא קאי על מה שאמר למעלה בין דין לדין, כי הכל לפי ראות עיני הדיין. אז הדבר מבואר מעצמו כי בידו לדון על פי אומד דעתו כמו שנאמר (זכריה ח:טו) **אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם**. ואמר שפטו על שלושתן, ובשעריכם - לשון 'שיעור' כי שלושתן צריכין השערה שכלית ואומד הדעת לפי הזמן והמקום והענין. כי לפעמים צריך לשנות האמת מפני השלום וכיוצא, וכן השלום אינו טוב לעצמו בכל מקום כי כנוס לרשעים רע להם ורע לעולם (סנהדרין עא), וכן המשפט צריך שיעור ואומד הדעת בדרך שנתבאר:

כלי יקר דברים יז:א

- What does this important Kli Yakar say about the nature of 'halachic reality'?
- What is the role of the posek/dayan in reaching a psak/din? Is he trying to reach the 'right answer' by tapping in (as it were) to the 'psak' of God?

9. צ"ב שמות יש לו למטטרון ואלו הם, ושם האחרון שלו סגנוגאל שר החכמה, ולמה נקרא שמו סגנוגאל מפני שכל גנאי החכמה כולן מסורין בידו. וכולן נפתחו למשה מסיני עד שלמדו לו בארבעים ימים כשהיה עומד בהר, **התורה בשבעים פנים** של שבעים לשון

איצר המדרשים (אייזנשטיין) חנוך עמוד 481

- What is the relevance of the number 70?

B2] Maharshal - multiple human perceptions

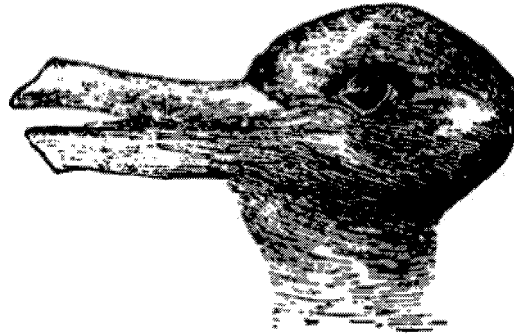
10. והמקובלים כתבו טעם לדבר, לפי שכל הנשמות היו בהר סיני, וקבלו דרך מ'ט צינורות ... והן הקולות אשר שמעו וגם ראו. וכל ישראל רואים את הקולות - הן הדעיות - המתחלקות בצינור. כל אחד ראה דרך צינור שלו לפי השגתו וקבל לפי כח נשמתו העליונה לרוב עילוייה או פחיתותה זה רחוק מזה, עד שאחד יגיע לטהור והשני יגיע לקצה האחרון לטמא והשלישי לאמצעות רחוק מן הקצוות והכל אמת ...

הקדמה לס' ים של שלומו מס' ב'ק

- What did the people experience at Sinai? What were they see/hearing? What does לשמוע mean in this context?

11. תנו רבנן: הרואה אוכלוסי ישראל אומר: ברוך חכם הרזים. שאין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהן דומים זה לזה.

ברכות נח.

Wittgenstein's Rabbit

Old/Young Woman?

Additional Source

12. רבה בר נחמני .... הוה יתיב אגירדא דדקולא וקא גריס. קא מיפלגי במתיבתא דרקייעא אם בהרת קודמת לשער לבן - טמא, ואם שער לבן קודם לבהרת - טהור. ספק - **הקדוש ברוך הוא אומר: טהור, וכולהו מתיבתא דרקייעא אמרי טמא.** ואמרי: מאן נוכח? נוכח רבה בר נחמני. דאמר רבה בר נחמני: אני יחיד בנגעים, אני יחיד באהלות. שדרו שליחא בתריה, לא הוה מצי מלאך המות למקרב ליה, מדלא הוה קא פסיק פומיה מגרסיה

בבא מציעא פו.

Who's Who?

Tosafot	12/13C France/Germany
Ritva	R' Yom Tova Asevilli, 13/14C Spain
Maharashal	R' Shlomo Luria, 16C Poland
Kil Yakar	R' Shlomo Ephraim ben Aaron Luntschitz, 16C Prague

Further Reading

The Open Canon, Avi Sagi, 2007